

Tadeusz Glinka¹, Jerzy Hickiewicz², Przemysław Sadłowski³

¹Instytut Napędów i Maszyn Elektrycznych KOMEL, Katowice

²Pracownia Historyczna SEP w Opolu, Oddział Opolski SEP, Politechnika Opolska

³Pracownia Historyczna SEP w Opolu, Oddział Opolski SEP, Uniwersytet Opolski

JERZY SZMIT (1898 – 1984), WYBITNY POLSKI KONSTRUKTOR MASZYN ELEKTRYCZNYCH I TRANSFORMATORÓW

JERZY SZMIT (1898 – 1984), AN OUTSTANDING POLISH CONSTRUCTOR OF ELECTRICAL MACHINES AND TRANSFORMERS

Streszczenie: W artykule przedstawiono jego działalność w największej polskiej przedwojennej fabryce maszyn i transformatorów w Żychlinie. Następnie, w okresie powojennym w Centralnym Biurze Konstrucyjnym Maszyn Elektrycznych w Katowicach. Był współzałożycielem i pierwszym Redaktorem Naczelnym kwartalnika „Maszyny Elektryczne-Zeszyty Problemowe”.

Abstract: The paper presents his activity at the largest Polish pre-war factory of machines and transformers in Żychlin and next, in the post-war period, at Electrical Machines Central Engineering Office in Katowice. He was a co-founder and the first executive editor of the quarterly journal "Maszyny Elektryczne-Zeszyty Problemowe".

Słowa kluczowe: maszyny elektryczne, transformatory, historia elektrotechniki

Keywords: electrical machines, transformers, history of electrical engineering

1. Wprowadzenie

Referat przedstawia postać inż. Jerzego Szmita, wybitnego inżyniera, specjalisty z dziedziny maszyn elektrycznych i transformatorów. Urodził się w Warszawie, studiował na Politechnice Warszawskiej. W 1928 r. rozpoczął pracę w Polskich Zakładach Brown-Boveri w Żychlinie jako konstruktor maszyn elektrycznych i transformatorów. Miał tam okazję pracować pod kierunkiem Zygmunta Okoniewskiego, inicjatora i pioniera polskiego przemysłu maszyn elektrycznych. Tu rozpoczęła się jego współpraca z przyszłymi profesorami politechnik w Gliwicach i Łodzi – Zygmuntem Gogolewskim i Eugeniuszem Jezierskim. W Żychlinie Szmit pracował również w okresie II wojny światowej. Od 1949r. pracował w Centralnym Biurze Konstrucyjnym Maszyn Elektrycznych (CBKME) w Katowicach. Firma przekształcała się, zmieniała nazwy, a inż. J. Szmit pracował w niej do końca życia (żył 86 lat), pełniąc różne funkcje: głównego konstruktora, kierownika biura konstrukcyjnego, głównego specjalisty. Kierował projektami nowych serii silników indukcyjnych oraz silników prądu stałego. Dzięki jego pracom badawczym silniki te nie ustępowały rozwiązaniom światowym. Autorzy projektu serii e (wśród nich J Szmit) otrzymali Nagrodę Państwową Pierwszego Stopnia.

Fot. 1. Jerzy Szmit

Był współautorem norm na silniki i transformatory, Prowadził też działalność dydaktyczną, m.in. wykładał w Wyższej Szkole Inżynierskiej im Wawelberga i Rotwanda, Wieczorowej Szkole Inżynierskiej w Katowicach. Współautor książki o konstrukcji transformatorów. Autor wielu artykułów w czasopismach technicznych. Był współzałożycielem, twórcą merytorycznym i pierwszym Redaktorem Naczelnym kwartalnika „Zeszyty Problemowe – Maszyny Elektryczne KOMEL”. Od 1928 r. członek SEP, do żadnej partii nie należał.

2. Życiorys

Jerzy Albert Schmidt (Szmit) urodził się 15.03.1898 r. w Warszawie, jako syn Józefa i Zofii z Mischlerów. Ojciec był urzędnikiem prywatnym, matka nauczycielką muzyki. Matka zmarła w 1906 r., a ojciec miał wypadek na budowie, po którym stracił wzrok, zmarł w 1921 r. Jerzy był zmuszony zarabiać korepetycjami już od 14 roku życia. Gimnazjum im. Reja ukończył w 1916 r. Ze względu, że był to zabór rosyjski, wszystkie szkoły w Warszawie były rosyjskojęzyczne. Opanował więc język rosyjski w stopniu bardzo dobrym. Ukończenie Gimnazjum dawało uprawnienia do podjęcia studiów. W 1916 r. został studentem na Wydziale Budowy Maszyn i Elektrotechniki Politechniki Warszawskiej. W listopadzie 1918 r. został powołany do Wojska Polskiego, w którym służył do lutego 1921 r. Można wnioskować, że na pewno brał udział w wojnie polsko – sowieckiej.

Po zwolnieniu z wojska wrócił na studia, kontynuując je na powstałym w 1921 r. Wydziale Elektrotechnicznym. Ze względu na pracę zarobkową, ukończył je dopiero w 1928 r. W czasie studiów, w latach 1924 – 28, pracował jako referent Wydziału Elektrotechnicznego w Dyrekcji PKP w Warszawie. Pracę dyplomową wykonał z dziedziny maszyn elektrycznych i złożył ostateczny egzamin dyplomowy z ogólnym wynikiem dobrym. Rada Wydziału na posiedzeniu w dniu 10 lutego nadała Jerzemu Albertowi Schmidtowni stopień inżyniera elektryka¹. Dyplom Nr 1107 z dnia 1 kwietnia 1928 r. – po wojnie uznawany jako dyplom magistra inżyniera.

W kwietniu 1928 r. podjął pracę jako inżynier w Biurze Technicznym fabryki Brown Boveri w Żychlinie. Przeniósł się do tej fabryki, bo chciał specjalizować się w budowie maszyn elektrycznych². Miał tam możliwość zetknąć się i pracować pod kierunkiem Zygmunta Okoniewskiego (1877-1936), głównego inicjatora i pioniera polskiego przemysłu maszyn elektrycznych. Rozpoczął pracę od stanowiska inżyniera w Biurze Technicznym. W 1930 r. przez dwa miesiące odbywał praktykę w fabryce Brown-Boveri w Szwajcarii. W lutym

1931 r. stracił pracę na skutek likwidacji w Polsce fabryki spółki Brown-Boveri, spowodowanej kryzysem światowym. Od marca 1931 r. do września 1933 r. pracował w Państwowej Wyższej Szkole Inżynierskiej im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie, jako wykładowca przedmiotu *Maszyny elektryczne*.

Dzięki inicjatywie i wysiłkom Z. Okoniewskiego w 1933 r. doszło do ponownego uruchomienia fabryki w Żychlinie jako firmy Zakłady Elektromechaniczne Rohn-Zieliński SA – licencja Brown-Boveri, a Z. Okoniewski został jej prezesem. Jerzy Schmidt powrócił tam do pracy, początkowo na stanowisko kierownika Stacji Prób, a następnie szefa Biura Technicznego. Kierował pracami obliczeniowymi, konstrukcyjnymi oraz wdrożeniem projektów do produkcji. Projektował transformatory o najwyższym wówczas napięciu 150 kV i mocy do 25 MVA. Transformatory te były instalowane między innymi w hydroelektrowni wodnej Rożnów, gdzie pracują jeszcze do dnia dzisiejszego³. Projektował transformatory piecowe, dławiki ograniczające prądy zwarcia, silniki indukcyjne do 1 MW, silniki trakcyjne, prądnice synchroniczne, przeznaczone między innym do łodzi podwodnych. Prądnice synchroniczne z fabryki Rohn-Zieliński do dzisiaj są zainstalowane na stanowiskach dydaktycznych w Laboratorium Maszyn Elektrycznych Pol. Śląskiej. W Żychlinie J. Schmidt miał okazję współpracować z Zygmuntem Gogolewskim (1896-1969) i Eugeniuszem Jezierskim (1902-1990) późniejszymi profesorami politechnik: Śląskiej i Łódzkiej. Jerzy Schmidt pracował w tej samej fabryce także w latach 1939-1945, w czasie okupacji niemieckiej.

Dr inż. Zbigniew Kratochwil, kolega z pracy w żychlińskiej fabryce, udzielając po wojnie pozytywnych referencji Jerzemu Schmidtowni pisał: „W okresie okupacji zachował swe dawne stanowisko z tym, że był teraz głównym doradcą technicznym niemieckiego zarządu fabryki, gdyż znał doskonale język niemiecki

¹ Teczka Pracownicza Jerzego Szmita w Instytucie Napędów i Maszyn Elektrycznych KOMEL, nr 787, dalej TPJS, Odpis dyplomu Jerzego Alberta Schmidta z Politechniki Warszawskiej.

² TPJS, Życiorys J. Schmidta z dnia 22.11. 1949 r.

³ Jak podaje T. Glinka, uczestnik konferencji pt. „Zarządzanie Eksploatacją Transformatorów” zorganizowanej przez ZPBE „Energopomiar Elektryka” (Wisła 9-11 maja 2018) w trakcie dyskusji pracownicy energetyki powiedzieli, że transformatory zainstalowane w 1939 r. w hydroelektrowni wodnej Rożnów pracują po dzień dzisiejszy.

i praktycznie pełnił funkcję odpowiadającą stanowisku dyrektora technicznego. Jego przejście na Volksdeutscha w roku 1943 stanowi pewnego rodzaju niespodziankę. Wrażenie jakie wtedy odniosłem było takie, że Jerzy Schmidt, który niewątpliwie „Volkslisty” dobrowolnie nie podpisał, został przez Niemców przyparty do muru, wykazując jednak stosunkowo słabą odporność. W tej decyzji – wydaje się – podtrzymali go polscy znajomi ze sławnego pokolenia, do których się zwracał o poradę, nie dając mu tak potrzebnego moralnego poparcia. Mimo, że Jerzy Schmidt został Niemcem, swego ustosunkowania wobec Polaków nie zmienił i utrzymywał z nimi nadal kontakt. W fabryce, w tych wypadkach, gdy istniały pewne konflikty polskich pracowników z zarządem niemieckim fabryki starał się je możliwie załagodzić. Oddał również usługi tym polskim pracownikom, którzy zmuszeni byli uciec do b. Guberni, przewożąc im szereg rzeczy w czasie swych służbowych wyjazdów do Warszawy⁴.

W styczniu 1945 r. ewakuował się do Niemiec. Pracował w obozach polskich wysiedleńców jako nauczyciel na Kursach Zawodowych.

W czerwcu 1947r., mimo atrakcyjnej oferty pracy w Niemczech, wrócił do Polski. Ponieważ podpisał „Volkslistę” V.L. III jego sprawę rozpatrywał Sąd Okręgowy w Łodzi⁵ rehabilitując Go. Ponownie podjął pracę w fabryce w Żychlinie, został szefem Biura Konstrukcyjnego Transformatorów. Fabryka po II wojnie światowej została upaństwowiona i przyjęła nazwę Zakłady Wytwórcze Maszyn Elektrycznych i Transformatorów M-1, a następnie skrót EMIT. Powrót do fabryki, w której pracował w czasie okupacji, świadczy o Jego dobrych ówczesnych kontaktach z pracownikami. Były to czasy prześladowań, gdyby ktokolwiek doniósł do UB, że w czasie okupacji z Jego strony spotkała go krzywda, to zostałyby aresztowane. To się jednak nie stało. W 1949 r. został służbowo przeniesiony do Centralnego Biura Konstrukcyjnego Maszyn Elektrycznych CBKME w Katowicach (obecnie Instytut KOMEL). Z wnioskiem tym do Ministerstwa Przemysłu Maszynowego wystąpił najprawdopodobniej organizator i dyrektor CBKME prof. Zygmunt Gogolewski, który znał dobrze Jerzego Schmidta, gdyż przed wojną razem

pracowali w fabryce Rohn-Zieliński w Żychlinie.

W 1955 r. Jerzy Schmidt zmienił nazwisko na Jerzy Szmit⁶. Były to czasy, w których władze wojewódzkie wywierały presję na obywateli polskich, których imiona i nazwiska miały pisownię niemiecką, do zmiany imienia lub nazwiska. Na ten temat słyszałem kiedyś w telewizji [jak podaje T. Glinka] wypowiedź pisarza i publicysty śląskiego śp. Wilhelma Szewczyka, który mówił, że został wezwany do Urzędu Miejskiego i proponowano Mu zmianę imienia. On odmówił uzasadniając to, że już przed wojną publikował pod tym imieniem i nazwiskiem i nie może go teraz zmieniać. W przypadku Jerzego Schmidta potwierdza się opinia Z. Kratochwila „przyparty do muru wykazuje stosunkowo słabą odporność”.

3. Praca zawodowa po wojnie

Jerzy Schmidt podjął pracę w CBKME (Centralne Biuro Konstrukcyjne Maszyn Elektrycznych) 11.04. 1949 r. CBKME w kolejnych latach zmienia swoją strukturę, rozszerza działalność i zmienia nazwę: w 1959 r. na ZKDPME (Zakłady Konstrukcyjno – Doświadczalne Przemysłu Maszyn Elektrycznych), a w 1973 r. na BOBRME (Branżowy Ośrodek Badawczo – Rozwojowy Maszyn Elektrycznych) Komel. Obecna nazwa: Instytutu Napędów i Maszyn Elektrycznych KOMEL.

Jerzy Szmit pracował w tej firmie do śmierci, kolejno na stanowiskach:

- 01.01.1949 r.⁷ – 14.05.1955 r., Kierownika Zespołu Transformatorów, a następnie Kierownika Działu Maszyn Prądu Zmiennego,
- 15.05.1955 r.⁸ -1.06.1956 p.o. Głównego Konstruktora,

⁶ TPJS, W piśmie Kierownika Działu Personalnego J. Wyporskiej do Działu Kadr Centralnego Zarządu Przemysłu Maszyn Elektrycznych z dnia 12.3.1955 nr pisma DK/68/55/sl. Występuję jeszcze pod nazwiskiem Jerzy Schmidt, zaś w piśmie Centralnego Biura Konstrukcyjnego Maszyn Elektrycznych do Wydziału Ekonomicznego Komitetu Miejskiego PZPR w Stalinogrodzie z dnia 14.03.1955 r., występuje już pod nazwiskiem Jerzy Szmit.

⁷ TPJS, Pismo dyrektora biura prof. Z. Gogolewskiego o nominacji J. Szmita na stanowisko Kierownika Zespołu Transformatorów z dnia 11.IV.1949, nr pisma 360/49/Z-Sl.

⁴TPJS, Referencje dr. inż. Z. Kratochwila.

⁵TPJS.

- 01.06.1956 r.⁹ – 31.05.1959 r. Głównego Konstruktora,
- 01.06.1959 r.¹⁰ – 14.01.1965 r. Kierownika Biura Konstrukcyjnego,
- 15.01.1965 r.¹¹ – 01.04.1972 r. Głównego Specjalisty d/s Teoretyczno-Doświadczalnych,
- 31.03.1972 przechodzi na emeryturę z propozycją dalszego zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin¹²,
- 01.03.1974 r. – 20.09.1984 r., pracuje (do śmierci) w wymiarze ½ etatu w charakterze Specjalisty II st. – konstruktora¹³.

W latach 1949-1974, częściowo wspólnie z synem, również elektrykiem dr inż. Julianem Szmitem (1933-2016), zajmował się różnymi zagadnieniami dotyczącymi silników indukcyjnych, jak np. opracowywaniem metod optymalizacji wymiarów silników indukcyjnych, prowadzeniem badań w zakresie metod obliczania i pomiarów strat dodatkowych w tych silnikach, określeniem własności blach magnetycznych zimnowalcowanych i oceną możliwości zastosowania ich w maszynach elektrycznych i transformatorach. Wraz z synem uściślił metody liczenia strat w rdzeniu silnika indukcyjnego¹⁴.

W latach 1953-58 kierował pracami projektowymi pierwszej dużej serii maszyn elektrycz-

nych o mocy znamionowej 100 – 1000 kW. W latach 1957-1964 kierował pracami projektowymi nowej serii „e” silników indukcyjnych o mocy znamionowej 0,6 – 100 kW i silników prądu stałego serii „Pb”. Włożył dużo pracy, aby te serie maszyn miały parametry techniczne na poziomie światowym. Wymagało to rozwiązania szeregu zagadnień teoretycznych, prac naukowo – badawczych i badań laboratoryjnych. „Jego udział w tych pracach był szczególnie duży i twórczy”, jest to opinia mgr inż. Karola Kownackiego, członka zespołu realizującego projekt silników serii „e”. Autorzy projektu silników indukcyjnych tej serii „e” otrzymali zespołową Nagrodę Państwową I stopnia (1964 r.), a autorzy projektu serii „Pb” otrzymali Nagrodę Państwową II stopnia (1966 r.). Jerzy Szmit partycypował w obydwóch tych nagrodach. Poziom techniczny silników był wysoki. Silniki sprzedawane były także w krajach Europy zachodniej i w USA. Poziom techniczny silników indukcyjnych produkowanych w polskich fabrykach zdecydował, że fabryki te, w latach 90-tych w okresie transformacji gospodarczej, nie zbankrutowały, od bankructwa uratował je eksport silników zagranicą, gdyż rynek polski, z uwagi na kryzys gospodarczy, ich nie potrzebował.

Jerzy Szmit był członkiem międzynarodowej Grupy Roboczej RWPG „Silniki indukcyjne klatkowe o mocy do 100 kW”. RWPG (Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej) była instytucją, z centralą w Moskwie, do której należały wszystkie kraje obozu radzieckiego. Aktywnie uczestniczył w posiedzeniach Grupy Roboczej, niektóre sesje prowadził jako jej przewodniczący. Cenna okazała się Jego biegła znajomość języka rosyjskiego i języka niemieckiego, gdyż obrady odbywały się w tych językach.

W okresie międzywojennym był współautorem pierwszych polskich norm: PN/E/23-1932 „Przepisy oceny i badania maszyn elektrycznych” oraz normy PN/E/33-1933 „Transformatory”. W CBKME, ZKDPME i BOBRME działała Komisja Normalizacyjna, której był członkiem. Kierował pracami normalizacyjnymi z maszyn elektrycznych sfinalizowanymi normami: PN-55/E-06000, PN-65/E-06000 i transformatorów: PN-56/E-06040, PN-66/E-6040¹⁵. Normy w PRL-u miały moc

⁸ TPJS, Pismo dyrektora prof. K. Morsztyna o nominacji na stanowisko Głównego Konstruktora, z dnia 16.05.1955, nr pisma DK/JO2/134/55sl.

⁹ TPJS, Pismo dyrektora Bolesława Adamskiego o powołaniu J. Szmita na stanowisko Głównego Konstruktora, z dnia 30.06.1956, nr pisma DK/82/56.

¹⁰ TPJS, Charakterystyka J. Szmita z dnia 23.11.1959 r.

¹¹ TPJS, Pismo dyrektora Bolesława Adamskiego, odwołujące J. Szmita ze stanowiska Kierownika Biura Konstrukcyjnego, i powołania go na stanowisko Głównego Specjalisty do spraw teoretyczno-doświadczalnych, z dnia 14.01.1965, nr pisma BK/DK/198/65.

¹² TPJS, Pismo dyr. W. Lepieszko do J. Szmita w sprawie przejścia na emeryturę i dalszej pracy w niepełnym wymiarze godzin, z dnia 31.01.1972, nr pisma DK/M/215/72.

¹³ TPJS, Pismo dyrektora Jerzego Kokotkiewicza do ZUS w Chorzowie, z dnia 27.09.1984 nr pisma NK/650/84.

¹⁴ *Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych „KOMEL”. Monografia półwiecza działalności*, praca zbiorowa pod red. I. Cholewickiego, Katowice 1998, s. 26-27.

¹⁵ TPJS.

prawną i stanowiły podstawę produkcji. Poznałem osobiście [jak podaje T. Glinka] Jerzego Szmita, gdy ze strony Politechniki Śląskiej opracowałem opinię o projekcie normy dotyczącej maszyn prądu stałego. W latach 70-tych i 80-tych spotykałem się z Nim w ramach ekspertyz, które robiłem, głównie dla ówczesnej Huty Katowice (dziś Arcelor Mittal Poland), które On weryfikował.

Jerzy Szmit znał biegle język rosyjski i niemiecki, słabiej angielski i francuski.

3. Opinie-o Jerzym Szmitcie

1. Prof. Karol Morsztyn dyrektor CBKME w latach 1951-1955.

„Dobry organizator o umiejętnym podejściu do ludzi. Pracowity, zdolny fachowiec o długoletnim doświadczeniu zawodowym w branży elektrotechnicznej. Posiadał duży zasób wiedzy technicznej i długoletnią praktykę. Przyczynia się w dużej mierze do podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników”¹⁶.

2. Mgr inż. Bolesław Adamski dyrektor ZKDPME w latach 1955-1965.

„Zdolny fachowiec o długoletnim doświadczeniu w branży elektromaszynowej. Dobry organizator o umiejętnym podejściu do ludzi. Pracowity i wymagający w stosunku do podległego mu personelu. Taktowny i opanowany. Posiada duży zasób wiedzy technicznej i długoletnią praktykę. Przyczynia się w dużej mierze do podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników”¹⁷.

3. Z okazji 80-lecia urodzin Jubilat otrzymał list gratulacyjny, w którym napisano:

„Przemysł maszyn elektrycznych, a szczególnie nasze przedsiębiorstwo, zawdzięczają Panu bardzo wiele. Pańska długoletnia działalność, bogata wiedza teoretyczna i ogromne doświadczenie praktyczne wpłynęły w istotny sposób na uzyskanie wysokiego poziomu technicznego naszych opracowań konstrukcyjnych w zakresie maszyn elektrycznych i transformatorów. Wdzięczni jesteśmy również za stałe przekazywanie młodszemu kolegom wiedzy i zamiłowania do rzetelnej pracy”¹⁸.

¹⁶ TPJS, Opinia dyr. Karola Morsztyna o Jerzym Szmitcie.

¹⁷ TPJS, Opinia Bolesława Adamskiego o Jerzym Szmitcie.

¹⁸ TPJS, List gratulacyjny z okazji 80 urodzin Jerzego Szmita.

Podpisali: Mgr Czesław Gągola – Dyrektor Kombinatu Maszyn Elektrycznych Ema – Komel (BOBRME w tym czasie należał do Kombinatu), Mgr inż. Mieczysław Fałęcki – Dyrektor BOBRME, Witold Kusz Przewodniczący Rady Zakładowej ZZM.

4. Dodatkowe zatrudnienie w szkolnictwie

Jerzy Szmit pracował równolegle w szkolnictwie:

– w latach 1948-1949 jako nauczyciel w Liceum Elektrotechnicznym w Żychlinie,

– w latach 1949-1952 jako nauczyciel w Liceum Elektrycznym Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych w Katowicach,

– w latach 1952-1957 jako wykładowca (nauczyciel akademicki) na etacie w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej w Katowicach, która w 1955 r. została włączona w strukturę organizacyjną Politechniki Śląskiej. Prowadził przedmioty: Obliczenia maszyn elektrycznych i Konstrukcje maszyn elektrycznych.

5. Publikacje

Jerzy Szmit jest współautorem kilku książek i wielu artykułów. Jedną z jego najważniejszych pozycji wydawniczych jest współudział w książce: *Transformatory – budowa i projektowanie*. Tom II, (autorzy: Z., Gogolewski, E. Jezierski, Z. Kopczyński, J. Szmit). Dwa wydania w Polsce: 1 – Państwowe Wydawnictwa Techniczne PWT, 1956. 2 – Wydawnictwa Naukowo-Techniczne WNT, 1963 i jedno wydanie w Rumunii. Jest też współautorem *Poradnika materiałoznawstwa elektrycznego* opracowanego pod redakcją J. I. Skowrońskiego.

W roku 1966 był współzałożycielem i twórcą merytorycznym kwartalnika „Zeszyty Problemowe – Maszyny Elektryczne” i jego pierwszym Redaktorem Naczelnym do roku 1974. Jako Redaktor Naczelny wydał 20 numerów: od nr 1/66 do nr 20/74. Opublikował ponad 20 artykułów: w „Przeglądzie Elektrotechnicznym”, „Wiadomościach Elektrotechnicznych”, „Energetyce” oraz 21 artykułów w „Zeszytach Problemowych – Maszyny Elektryczne”. Jego pierwsze artykuły w „Przeglądzie Elektrotechnicznym” były publikowane w latach 30-tych ubiegłego wieku. Tematyka artykułów obejmowała maszyny elektryczne i transformatory, a w szczególności interesował się stratnością blach magnetycznych, stratami mocy i izolacją uzwojeń.

Przed II wojną światową był skarbnikiem i członkiem Zarządu Spółdzielni Robotników Fabryki Rohn-Zieliński w Żychlinie. Był członkiem Stowarzyszenia Elektryków Polskich od 1928 r., w którym był członkiem komisji maszyn elektrycznych. Aktywnie działał w SEP: był inicjatorem organizacji przez Koło Zakładowe SEP ogólnokrajowych konferencji naukowo – technicznych z maszyn elektrycznych i aktywnie w nich uczestniczył¹⁹. Dbał o rozwój naukowo-techniczny swoich współpracowników. Należał do Związku Zawodowego Metalowców ZZM i do Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej TPPR.

7. Odznaczenia państwowe

- Srebrny Krzyż Zasługi (1955 r.).
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1966 r.).
- Złota Odznaka „Zasłużony dla Rozwoju woj. Katowickiego” (1968 r.).
- Złota Odznaka za Zasługi dla Rozwoju Przemysłu Maszynowego (1978 r.).
- Srebrna i złota Odznaka Honorowa SEP (1964 r., 1972 r.).

8. Rodzina

Żona Wanda Teresa z domu Kiernowska, z którą ożenił się w dniu 30.12.1926 r. Żona nie pracowała zawodowo. Mieli czwórkę dzieci: Andrzeja ur. w 1927 r., Zofię ur. 1929 r., Juliana ur. w 1933 r. i Tadeusza ur. 1939 r. Syn, dr inż Julian Szmít, absolwent Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej pracował w BOBRME Komel. Julian Szmít uzyskał stopień doktora na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej, a jego promotorem był prof. Bolesław Dubicki. W ramach ówczesnego Kombinatów Ema-Komel prowadził projekt budowy Fabryki SILMA (Silniki Małej Mocy) w Sosnowcu, licencja HITACHI²⁰. W tym czasie poznałem Go [jak podaje T. Glinka] i przez długie lata współpracowaliśmy. W latach 90-tych był prezesem Fabryki Transformatorów MEFTA w Mikołowie, gdy właścicielem Fabryki był Koncern AEG. Za Jego kadencji została wybudowana nowa hala produkcyjna i znacząco wzrosła

produkcja transformatorów. W latach 60-70 ubiegłego wieku wykładał przedmioty zawodowe, w tym szczególnie maszyny elektryczne w Zespole Szkół Elektryczno-Elektronicznych w Bytomiu. Julian zmarł w 2016 r. Jerzy Szmít długie lata był trapiący przez chorobę reumatyczną, zmarł w dniu 20 września 1984 r. Wymieniony wyżej Karol Kownacki, we wspomnieniu o Jerzym Szmicie, napisał „straciliśmy jednego z najwybitniejszych specjalistów z dziedziny maszyn elektrycznych i transformatorów, człowieka prawego, wychowawcę wielu roczników młodej kadry inżynierów – konstruktorów maszyn elektrycznych, zawsze w pełni zaangażowanego w pracy, dbałego o podległych pracowników, bezpośredniego i serdecznego w kontaktach służbowych i koleżeńskich, cieszącego się powszechnym uznaniem, sympatią i szacunkiem.”²¹.

9. Niektóre publikacje

Książki/Skrypty:

1. Jeden ze współautorów w: *Poradnik materiałoznawstwa elektrycznego*, praca zbiorowa, L. Badian i in., układ oprac. i przejr. J. Skowroński, PWT, Warszawa 1959.
2. Szmít J., *Produkcja asynchronów w Polsce: stan obecny i perspektywy*, Zakład Produkcji Skryptów Politechniki Warszawskiej, Katowice 1960.
3. Jezierski E., Gogolewski Z., Kopczyński Z., Szmít J., *Transformatory – budowa i projektowanie*, PWT, Wyd. I 1956, 420 s.; Wyd. II zmienione Warszawa 1963, 750 s.; Wydanie Rumuńskie: *Transformatoare electrice. Constructie si Proiectare*, Editura Tehnica Bucuresti 1966, 740 s.

Artykuły:

1. Schmidt J., Recenzja książki T. Monkiewicza, *Maszyny komutatorowe prądów zmiennych*, Przegląd Elektrotechniczny, 1935, z. 19, s. 592-593.
2. Schmidt J., *Transformatory regulacyjne*, Przegląd Elektrotechniczny, 1936, z. 11, s. 457-458.
3. Schmidt J., *Zależności nagrzania transformatora od współczynnika mocy obciążenia*, Przegląd Elektrotechniczny, 1937, z. 8, s. 594-596.

¹⁹ Jak podaje T. Glinka, który uczestniczył w tych konferencjach.

²⁰ *Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych „KOMEL”. Monografia półwiecza działalności...*, s. 72.

²¹ Kownacki K., *Wspomnienie o Jerzym Szmicie*, „Zeszyty Problemowe, Maszyny Elektryczne” nr 38/85.

4. Schmidt J., *Zagadnienia materiałowe w produkcji transformatorów 150 kV*, Przegląd Elektrotechniczny, 1938, z. 12 s. 347-350.
5. Schmidt J., *Dławiki*, Przegląd Elektrotechniczny, 1939, z. 12, s. 727-728.
6. Szmit J., *Osiągnięcia techniczne CBKME w ciągu dziesięciolecia*, [w:] *Materiały Informacyjne CBKME*, nr 23, Katowice 1959.
7. Szmit J., *Transformatory z uzwojeniem aluminowym*, Zeszyt Naukowe Politechniki Śląskiej, Elektryka, 1961, z. 11 (nr 38), s. 7-16.
8. Szmit J., Cholewicki I., *20 lat KOMELu*, Zeszyty Problemowe – Maszyny Elektryczne i Transformatory, 1968, nr 7.
9. Szmit J., *Prace badawczo-rozwojowe*, Zeszyty Problemowe-Maszyny Elektryczne, 1974, nr 21.
10. Szmit J., Cholewicki I., Kownacki K., *Działalność i osiągnięcia Ośrodka (CBKME - ZKDPME - OBRME) w latach 1948-1973*, Zeszyty Problemowe – Maszyny Elektryczne 1983, nr 35.

10. Literatura

- [1]. Teczka pracownicza Jerzego Szmita z KOMEL-u, nr 787.
- [2]. Dąbrowski M., *Wkład Zygmunta Gogolewskiego w rozwój maszyn elektrycznych*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Elektryka. 1966, z. 155, s. 33-38.
- [3]. *Historia elektryki polskiej*, T. IV, *Przemysł i instalacje elektryczne*, przewodniczący komitetu redakcyjnego K. Kolbiński, Warszawa 1972.
- [3]. Kownacki K., *Wspomnienie o Jerzym Szmitcie*, „Zeszyty Problemowe, Maszyny Elektryczne” 1985, nr 38.
- [4]. Piłatowicz J., *Brown Boveri i ASEA w przemyśle elektrotechnicznym polski międzywojennej* [w:] *Inżynierowie Polscy w XIX i XX wieku*, T. V, Warszawa 1997, s. 7-58.
- [5]. *Branżowy Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Maszyn Elektrycznych „KOMEL”. Monografia półwiecza działalności*, praca zbiorowa pod red. I. Cholewickiego, Katowice 1998.
- [6]. Bernatt J., Glinka T., Czechowicz M., *50 lat czasopisma „Maszyny Elektryczne – Zeszyty Problemowe”*, 2016, nr 4 (112), s. 59-64.

Autorzy

Prof. Tadeusz Glinka
Instytut Napędów i Maszyn Elektrycznych
KOMEL, Politechnika Śląska.

Jerzy Hickiewicz, Prof. Politechniki Opolskiej,
Pracownia Historyczna SEP w Opolu
j.hickiewicz@po.opole.pl

Przemysław Sadłowski, mgr historii
Uniwersytet Opolski, Pracownia Historyczna
SEP w Opolu
przemyslawsadlowski@gmail.com

